

Parodos ekspozicijos fragmentas.
Dešinėje – Romualdo Kuncos kūriniai
„Žiemos vakaras Nidoje“, „Gedimino Ilgūno
portretas“, „Aukštutinė Kalvių gatvė“.

Telydi tave šviesa dar tūkstantį metų

Julija MUŠINSKIENĖ

2009 m. vasario 13 – balandžio 11 d. Lietuvos dailės muziejaus Radvilų rūmuose veikė Miko J. Šileikio ir Teofilio Petraičio premijų dailės konkurso paroda „Lietuvos tūkstantmetis“. Tai paskutinė paroda iš penkių konkursų ciklo, kurį 2005–2009 m. pakaitomis Vilniuje ir Lemonte rengė Lietuvos dailės muziejus ir M. K. Čiurlionio galerija (The Art Gallery of Čiurlionis, Inc.), veikianti JAV, Lemonte, parodų.

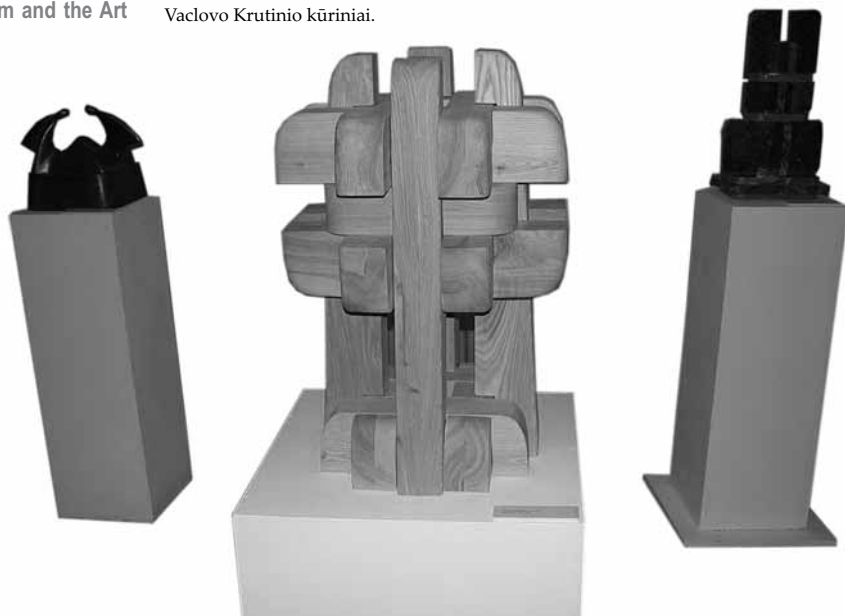
LET THE LIGHT ESCORT YOU FOR ANOTHER THOUSAND YEARS

Julija MUŠINSKIENĖ

The publication introduces to the exhibition “The Millennium of Lithuania” of the art competition for the prizes of Mikas J. Šileikis and Teofilis Petraitis showed in Radvila Palace of the Lithuanian Art Museum in February-April. It was the last exhibition of the cycle of five competitions which in 2005-2009 was alternately arranged in Vilnius and Lemont by the Lithuanian Art Museum and the Art Gallery of Čiurlionis, Inc. in Lemont (USA). The idea to arrange art competitions for the prizes of Mikas J. Šileikis and Teofilis Petraitis was suggested by the Art Gallery of Čiurlionis, Inc. which was the partner of the Lithuanian Art Museum in bringing back to Lithuania art collections of the Lithuanians in emigration from Chicago. “The Millennium of Lithuania” was the largest exhibition of the cycle of competitions. The exposition was displayed in 13 halls of the Radvila Palace and contained over 230 paintings, sculptures, graphic works by 126 Lithuanian artists from all largest Lithuania's cities and a few districts.

Miko J. Šileikio ir Teofilio Petraičio premijų dailės konkursų idėją pasiūlė M. K. Čiurlionio galerija, Inc., su kuria Lietuvos dailės muziejus vaisingai bendradarbiavo grąžinant į Lietuvą Čikagoje sukaupus išėivijos dailės rinkinius. Ši svarbi išėivijos kultūrinė institucija 1957 m. buvo atidaryta lietuvių jėzuitų Jaunimo centre, Čikagoje. Apie galeriją telkėsi daug pajėgių dailininkų, pasitraukusių iš Lietuvos karui baigiantis, o vėliau iš Vakarų Europos DP stovyklų persikėlusius į JAV. Laikydamosi steigimo dokumentuose įrašytų svarbiausių tikslų – „padėti lietuvių dailininkams ruošti meno parodas ir iš jų atrinkti, įsigyti ir apsaugoti geriausius kūrinius“ – galerija tapo svarbiu išėivijos kultūros centru, rengė ne tik Čikagoje, bet ir kituose JAV miestuose bei kraštuose gyvenusių dailininkų parodas, leido katalogus, iš visuomenės aukų pirkė geriausius lietuvių dailininkų kūrinius ir kaupė Meno kūrinių fondą laisvai Lietuvai. Vėliau Čikagoje radosi dvi Čiurlionio galerijos. Viena jų (*Lithuanian Art Gallery Čiurlionis*) ir toliau rengė parodas Jaunimo centre, o kita (*The Art Gallery of Čiurlionis, Inc.*) nuo 1975 m. veikė „Midland Savings“ banko patalpose. Šioje galerijoje rengiamų bendrųjų parodų dalyviams nuo 1977 m. buvo pradėtos teikti piniginių premijos, o nuo 1980 m. buvo skiriamos ne tik M. K. Čiurlionio galerijos, bet ir mecenatų Miko J. Šileikio bei Teofilio Petraičio premijos, kurias įsteigė patys dailininkai. Mikas J. Šileikis (1893–1987), kilęs iš Zarasų krašto, į JAV atvyko 1913 m., baigė Čikagos meno institutą, kūrė portretus ir peizažus, amerikiečių parodose išgarsėjo kaip „kopų tapytojas“; jis buvo Čiurlionio galerijos signataras, pirmasis jos direktorius, nuolatinis parodų rengėjas,

Vaclovo Krutinio kūriniai.

dalyvis ir vertintojas, ilgametis Amerikos lietuvių dailininkų sąjungos pirmininkas, „Naujienu“ priedo „Meno žinios“ įkūrėjas ir redaktorius, dailės kritikas, rašytojas, vertėjas. Premiją jis įsteigė siekdamas, jo žodžiais tariant, „paremti Čiurlionio galerijos, Inc., kultūrinę veiklą ir paskatinti mūsų dailininkus kurti bei augti nepelningame jų pašaukime“. Premijų fondas vėliau buvo papildytas dailininko testamentu paliktomis lėšomis. Lietuvos savanorio, Kauno meno mokyklos auklėtinio, dailės pedagogo, akvarelininko ir tapytojo Teofilio Petraičio (1896–1978) valia po dailininko mirties jo vardo premija įsteigta iš šiai galerijai patikėto jo palikimo ir buvo skiriama už akvareles ir grafiką. Šiomis premijomis įvertinti kūriniai pateko į Lietuvai kaupiamą rinkinį, kuris 1999–2000 m. buvo pasiųstas į Lietuvą. Taigi svarbiausias darbas buvo atliktas, galerijos kūrėjų tikslas pasiektas, o sukauptą premijų fondą Čiurlionio galerijos valdyba nutarė ir toliau naudoti išėjusių ir Lietuvos dailininkų kūrybai skatinti.

2004 m. Lietuvos dailės muziejus ir Čiurlionio galerija, Inc., pasirašė sutartį 2005–2009 m. pakaitomis Vilniuje ir Lemonte rengti Miko J. Šileikio ir Teofilio Petraičio premijų dailės konkursų ciklą. Konkursų laureatams Čiurlionio galerija įsipareigojo skirti po šešias premijas: tris Miko J. Šileikio premijas (500, 300 ir 200 JAV dolerių) už tapybą ir skulptūrą ir tris tokio pat dydžio Teofilio Petraičio premijas už akvarelės ir grafikos kūrinius. Konkurso parodų temos skirtingos, bet tikslai tie patys – gaivinti ir stiprinti lietuvių visuomenės istorinę bei pilietinę savimonę, aktualinti Lietuvos istoriją, skatinti lietuvių kultūrinių tradicijų interpretacijas bei prisidėti prie Lietuvos tūkstantmečio programos siekių įgyvendinimo.

Pirmoji konkursinė paroda „Lietuvos kelias“, skirta Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo 15-osioms metinėms, 2005 m. vasarą buvo surengta Lietuvos dailės muziejaus Radvilų rūmuose Vilniuje. Joje dalyvavo 52 Lietuvos dailininkai, pateikę 134 skulptūros, tapybos, akvarelės ir grafikos kūrinius, sukurtus 1990–2005 m. Miko J. Šileikio premijų laureatais tapo Jonas Daniliauskas, Audronė Petrašiūnaitė ir Pranas Griušys, Teofilio Petraičio – Emilija Gaspariūnaitė-Taločkienė, Romualdas Čarna ir Vija Tarabildienė.

Antrą ciklo parodą, pavadintą „Išėjimo kelias“, 2006 m. rudenį Lietuvių dailės muziejuje Lemonte surengė Čiurlionio galerija, Inc. Joje buvo eksponuoti 69 kūriniai; tik vienas dailininkas buvo iš Kanados, 30 dalyvių – iš JAV. „Išėjimo kelio“ Miko J. Šileikio premijas už skulptūrą ir tapybą vertinimo komisija skyrė tapytojui

Juozui Mieliuliui, skulptoriui Ramojui Mozoliauskui ir tapytojui Dan-guolei Jurgutienei. Teofilio Petraičio premijų už akvarelės ir grafikos kūrinius laureatėmis tapo dailininkės Giedrė Žumbakienė, Liucija J. Aniūnaitė-Kryževičienė ir Rimgailė Jonynaitė-Zotovienė. Dar trijų dailininkų – Zitės Sodeikos, Ados Sutkuvienės ir Vido Zimkaus kūriniai, sukurti kitomis technikomis nei numato konkurso nuostatai, įvertinti Čiurlionio galerijos, Inc., specialiosiomis premijomis (po 300 JAV dolerių).

2007 m. vėl Radvilų rūmuose surengtoje konkursinėje parodoje „Lietuvos laikas“ dalyvavo 91 dailininkas, o iš jų atgabentų daugiau kaip 200 paveikslų ir skulptūrų ekspozicijoje sutilpo 192 kūriniai, su-kurti 2000–2007 m. „Tirštoje“, vietomis – net triaukštėje ekspozicijoje buvo nemažai beveik negirdėtų pavardžių: dešimtadalis parodos dalyvių – studentai ir ką tik studijas baigusieji; dailininkų buvo ne tik iš sostinės ir iš Kauno, bet ir iš šalies rajonų. Miko J. Šileikio pre-mijos skirtos Astai Vasiliauskaitei, Jūratei Bogdanavičiūtei ir Leonui Striogai, Teofilio Petraičio premijos – Nijolei Valadkevičiūtei, Vitoliui Trušui ir Birutei Zokaitytei.

2008 m. Lemonte surengtoje konkurso parodoje „Lietuvos tūk-santmečio aidas išėjimoje“ dalyvavo 27 išėjimo menininkai, ekspo-nuota per 60 jų kūrinių. Miko J. Šileikio premijos laureatais tapo Pe-ras Aleksa, Daina Lukaitė, Gintaras Jocius, Teofilio Petraičio – Aras Volodka, Liucija J. Aniūnaitė-Kryževičienė, Rolandas Kiaulevičius; Čiurlionio galerijos specialiosios premijos paskirtos Jurgiui Daugvilai, Norai Aušrienei, Laurai Naris-Lapinskienei. Prisimenant dar banke veikusios Čiurlionio galerijos, Inc., konkursinių parodų tradiciją, Gar-bės diplomais apdovanoti ankstesnės konkursinės parodos „Išėjimo kelias“ laureatai Giedrė Žumbakienė, Ramojus Mozoliauskas, Vidas Zimkus. Įdomu, kad dauguma laureatų – vadinamieji „trečiabangiai“, į JAV emigravusieji per pastaruosius du dešimtmečius.

„Lietuvos tūkstantmetis“ – didžiausia konkursų ciklo paroda. Jos ekspozicija užėmė tryliką Radvilų rūmų salių, rodyta per 230 tapy-bos, skulptūros, grafikos darbų, kurių autoriai – 126 Lietuvos daili-ninkai (šįkart iš visų didžiųjų Lietuvos miestų ir keletą rajonų). Tiek autorių ir jų kūrinių liko pasidarbavus vertinimo komisijai, atmetusiai penktadalį parodai siūlytų kūrinių, pasak komisijos pirmininkės me-notyrininkės dr. Nijolės Tumėnienės, labiau tinkančių turgeliui Piles gatvėje, bet ne muziejaus erdvėje rengiamos parodos ekspozicijai. Svarbiausias buvo meninio lygio kriterijus, o ne lengvai atpažįstami

Parodos ekspozicijos fragmentas. Kairėje – Juozapo Antano Gelgudos kūriniai „Karo lobiai Baltijos dugne“ ir „Už poliarinio rato (Norvegija).“

Parodos ekspozicijos fragmentas. Dešinėje Arvydo Ališankos kūriniai „Lizdeika“, „Krūmapaukštis“ ir „Lizdas“.

motyvai, atitinkantys konkurso pavadinimą ar prie jo derantys kūrinių vardai. Tarp neatrinktų į parodą – daugiausia tapybos darbai. Į ekspoziciją pateko visos parodai pasiūlytos skulptūros. Skulptoriai parodai pateikė ne eskizinius variantus ar gipsinius modelius, o kūrinius iš patvarių medžiagų: bronzos, medžio, akmens.

Ar parodoje eksponuoti kūriniai nebuvo atsitiktiniai užklydėliai, ar jie atspindėjo konkurso temą ir autorių santykį su Lietuvos vardo paminėjimo tūkstantmečiu? Atrodo, kad didžiuma dalyvių Lietuvos tūkstantmečio rakursą suprato ne kaip žvilgsnį į istoriją, į praeitį, o kaip mąstymą apie mūsų dabartį ir ateitį: kūrinių potekstėse, asociacijose šmėščiojo ir amžių glūdumų „Litua“, ir neatsakyti klausimai apie mūsų kultūros, kalbos ateitį, ir atviri linkėjimai: „Telydi tave šviesa ir dar tūkstantį metų ... ir dar, ir dar“ (Birutės Stančikaitės litografija, 2008).

Lietuvos dailės muziejaus ir Lietuvos dailininkų sąjungos sutarimu sudaryta konkurso parodos vertinimo komisija, siekdama išlaikyti intrigą, „Lietuvos tūkstantmečio“ laureatus paskelbė tik per parodos atidarymą. Už tapybos ar skulptūros kūrinius teikiama Miko J. Šileikio I premija įvertintos Vaclovo Krutinio skulptūros: „Dėlionė“ (2008), „Išeinant“ (2008), „Narstinys. XIII“ (2008); II premija paskirta tapytojui Romualdai Kuncai už tapybos paveikslus: „Gedimino Ilgūno portretas“ (2006), „Žiemos vakaras Nidoje“ (2004), „Aukštutinė kalvių gatvė“ (2006); III premija taip pat paskirta už skulptūrą – Arvydui Ališankai už bronzines skulptūras „Izideika“ (2008), „Krūmapaukštis“ (2006), „Lizdas“ (2007).

Už akvarelės ar grafikos kūrinius teikiamos trys Teofilio Petraičio premijos paskirtos: pirmoji – Saulei Kisarauskienai už moliotipijas: „Dvi sėdinčios moterys“ (2006), „Žiūrėjimas pro langą“ (2008), „Laiptai“ (2007); antroji – Eglei Vertelkaitėi už ofortus „Vilniaus gatvė“ (2008), „Laikas“ (2008), „Epocha. Šokis. Poetical & Political. I, II, III“ (2007); trečioji – Juozapui Antanui Gelgudai už akvareles: „Karo lobiai Baltijos dugne“ (2006), „Už poliarinio rato (Norvegija)“ (2007).

Nesitikėdami premijų „Lietuvos tūkstantmečio“ parodoje dalyvavo ne vienas ankstesnių konkursų laureatų – Jonas Daniliauskas, Emilija Gaspariūnaitė-Taločkienė, Romualdas Čarna, Vija Tarabildienė (visi iš „Lietuvos kelio“), Asta Vasiliauskaitė, Jūratė Bogdanavičiūtė, Nijolė Valadkevičiūtė, Vitolis Trušys („Lietuvos laiko“ premijų laimėtojai). Taip jie pagerbė premijas teikiančią Čiurlionio galeriją ir konkurso donatorius Miką J. Šileikį ir Teofilį Petraičį.

„Lietuvos tūkstantmečio“ atidaryme M. K. Čiurlionio galerijos valdybos sveikinimus parodos dalyviams ir rengėjams perdavė Leonas Narbutis, gyventi į Lietuvą 2004 m. grįžęs išeivijos kultūrininkas, Lie-

Parodos ekspozicijos fragmentas. Eglės Vertelkaitės ofortai „Vilniaus gatvė“, „Epocha. Šokis. Poetical & Political. I, II, III“.

tuvos prezidento visuomeninis patarėjas išeivijos klausimais, kuris ir įteikė premijas parodos laureatams ir išreiškė viltį, kad bendras projektas bus tęsiamas. To paties linkėjo ir konkurso laureatus sveikinęs Lietuvos dailininkų sąjungos atstovas Bronius Leonavičius. LDM direktorius Romualdas Budrys, per spaudos konferenciją priminęs gerokai prieš atgimimą prasidėjusį bendravimą su svetur kuriančiais menininkais, 1988 m. Vilniuje surengtą pirmą bendrą išeivijos dailės parodą, vaisingą M. K. Čiurlionio galerijos, kitų išeivijos institucijų ir Lietuvos dailės muziejaus bendradarbiavimą, palinkėjo įdomių ir prasmingų būsimų bendrų projektų, neabejodamas, kad jų bus.

M. K. Čiurlionio galerija, Inc., finansavo visų ankstesnių konkursinių parodų katalogus – nors apie jų leidybą bendradarbiavimo sutartyje nėra nė užuominos. „Lietuvos tūkstantmečio“ parodos dalyviai tikisi, kad katalogo sulauks ir ši paroda. Ir kad ji – tikrai ne paskutinė.

Danutės Mukienės nuotr.

Parodos ekspozicijos fragmentas. Kairėje – Saulės Kisarauskienės moliotipijos „Dvi sėdinčios moterys“, „Žiūrėjimas pro langą“, „Laiptai“.

Parodos laureatai (iš kairės): Arvydas Ališanka (III premija); Romualdas Kunca (II premija), Vaclovas Krutinis (I premija) – visi trys Miko J. Šileikio premijos laureatai; Juozapas Antanas Gelguda (III premija), Eglė Vertelkaitė (II premija), Saulė Kisarauskienė (I premija) – visi trys Teofilio Petraičio premijos laureatai.